

Оригинални научни рад

УДК 821.163.41.09-4 Ивановић И.

821.163.41.09 Драинац Р.

Примљен: 20. март 2021.

Прихваћен: 31. март 2021.

<https://doi.org/10.46630/phm.13.2021.21>

Мирјана Д. Бојанић Ћирковић¹

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет²

Департман за србистику

ИВАНОВИЋЕВ ДРАИНАЦ

Предмет рада је анализа стваралачке, друштвене и приватне личности Рада Драинца у есејистичком и књижевноуметничком стваралаштву Ивана Ивановића, са циљем праћења генезе Ивановићевог интересовања за поменутог ствараоца и указивања на његову вишеаспектну заступљеност у делу Ивана Ивановића. Тумачењем начина обликовања Драинчеве личности у делима Ивана Ивановића долази се до закључка о њеном узрастању у фигуру (симбол бунтовника и сувишног писца), кључну у идејној равни Ивановићевог стваралаштва и друштвени феномен перманентног критичког преиспитивања који у делу Ивана Ивановића, управо кроз Драинчев лик, бива деконструисан (превреднован) у своју позитивну крајност.

Кључне речи: Раде Драинац, Иван Ивановић, мотив побуне, феномен Драинац

1. Раде Драинац – од инспирације до симбола

Раде Драинац предмет је дугогодишњег, вишеаспектног истраживања Ивана Ивановића. Стога и не чуди што је стваралаштво Ивана Ивановића од књижевноуметничког до есејистичког, али и у погледу политичких списа, обележено Радом Драинцем или је на одређени начин њиме инспирисано. Ивановићев „сусрет” са Драинцем, како сведочи писац и аутор студије насловљене именом овог топличког писца, десио се „трагајући за истином” (IVANOVIĆ 2011a: 8) о историјским чињеницама о Топлици између два светска рата. Прва истраживања Драинчевог дела Ивановић врши 60-их година 20. века, радећи као професор гимназије у Куршумлији. Ивановићево прво дело у целини посвећено Раду Драинцу

1 mirjana.bojanic.cirkovic@filfak.ni.ac.rs

2 Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта *Књижевна прошлост и садашњост на простору Југоисточне Србије* (бр. 0-19-18) Огранка САНУ у Нишу, под руковођењем проф. др Горана Максимовића.

је роман *Црни дани Раке Драинца* (1997). И пре и после објављивања овог дела, Драинац је заступљен у разним публицистичким текстовима Ивана Ивановића као личност (књижевник), као књижевни лик, али и као парадигма једног обрасца друштвеног деловања.

Ивановић Драинца „сусреће” најпре у казивањима мештана Топлице и спису *Црни дани* (1963), Драинчевом дневнику објављеном постхумно. Први утисак о Драинцу, формиран на фону личних записа овог писца, неће напуштати Ивановића као истраживача: Драинац је амбивалентна личност бунтовника који побуну види као „националну дужност” (IVANOVIĆ 2011a: 8), али који, нимало парадоксално, настоји да побуну уједини и измири друштво и свет.³

Драинчева личност заступљена је у већем делу есејистичког опуса Ивана Ивановића, расутог у разним штампаним и електронским новинама, а сабраном у публикације *Како упокојити Драинца* (2010) и *Драинац* (2011). Лик Рада Драинца носилац је фабуле Ивановићевог романа *Црни дани Раке Драинца*. А сам Драинац је у Ивановићевом делу заступљен у пуноћи свог идејног и стваралачког делања у књижевности, култури, политици и историји.

Суштинско обележје Драинчевог књижевног стварања и друштвеног деловања, мотив бунта, мисао је водиља Ивановићевог књижевног, друштвеног и политичког положаја, те његовог богатог књижевно-уметничког корпуса. Иако га издвајање мотива бунта као суштинског обележја Драинчевог дела повезује са многим истраживачима⁴, Ивановићево виђење Драинчевог бунта је делом аутентично, а несумњиво – свеобухватно. Као наставник српскохрватског језика и књижевности у куршумлијској гимназији, Ивановић се свестрано заинтересовао за топлички крај и започео је озбиљно истраживање његове историје, културе и књижевности. Историја и књижевност Топлице у Ивановићевим истраживањима укрстили су се у Драинчевом делу: Драинчев дневник *Црни дани* пружиће ретко аутентично сведочанство о „у комунистичкој епохи строго контролисаног теми” (IVANOVIĆ 2011a: 7–8) Грађанског рата у Топлици (1941–1945). Сусревши га на хронотопу историје Топлице, а упознавши га кроз примарни документ – сведочанство о значајним тренуцима у историји Топлице настало за време пишевог боравка у родном крају током 1941. и почетком 1942. године, Драинац постаје Ива-

3 О Драинчевој мисији помирења четника и партизана в. IVANOVIĆ 2003. „Политичку” личност Рада Драинца Ивановић је представио и на научном скупу „Књижевно дело Рада Драинца – ново читање” одржаном 26–27. 8. 2019. године у Нишу и Прокуљу, у оквиру теме „Драинчеви пројекти”.

4 В. MILOSAVLJEVIĆ 1999: 143–146; GLUŠČEVIĆ 1999: 240–243; OGNJANOVIĆ 1999: 356–361; VOJVODIĆ 1999: 369–379 i 393 – 395; TIMČENKO 1999: 509–513; NEDIĆ 1999: 487–488 и др.

новићева мисао водила истине кроз историју Топлице до самог феномена људске природе. Шта је допринело оваквом Ивановићевом утиску о Драинчевој аутентичности, без обзира на то да ли је реч о његовим сведочењима, књижевности, или самој личности?

Одговор о Ивановићевом „поверењу” у Драинца (у дословном и у значењу аутентичности⁵) делом можемо наћи у Ивановићевим експлицитним ставовима о блискости стваралачке и приватне личности двојице писаца и друштвених делатника. Драинчева и Ивановићева стваралачка личност укрштају се у фигури „сувишног писца” – писца ван система (књижевног и некњижевног), својевољно и самосвесно позиционираног на маргини, али насушног јер побуна, макар и мала, лична, у улози неумољивог критичара носи позитивну конотацију у погледу перманентног преиспитивања друштвених вредности.⁶ Мотив побуне, оличен у Драинчевој стваралачкој (и приватној) личности конотира слободом мишљења. Из овог угла Иван Ивановић започиње апологију Драинчевих друштвених и књижевних ексцеса.⁷ Називајући Драинца великаном, Ивановић Драинчеву борбу „самог против свих” и у истоименом новинском тексту (Судбине одбачених великана: Раде Драинац сам против свих), и у свом ширем књижевно-научном опусу сматра репрезентативном у погледу друштвеног функционисања и узорном у контексту књижевног стваралаштва, а разлог томе налази не у Драинчевој победи, која свакако изостаје, него у истинитости те борбе, њеној аутентичности и надасве њеној прирођености Драинчевој природи.⁸ Да је уметност са-

5 Уп. „Pevam kao što pevam: na svoj glas, uglavnom, ma koliko bio buntovan i rapav.” (Ivan Ivanović, „Sudbine odbačenih velikana: Rade Drainac sam protiv svih”, *Tabloid: internet izdanje*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=406&cl=36> 17. 1. 2021)

6 Наведене ставове Ивановић износи и варира у пет фељтона под називом „Судбине одбачених великана: Раде Драинац сам против свих” интернет издања *Таблоида*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis> (15. 2. 2021)

7 Уп. „Od mladosti sam žudeo za slobodom. I tada se ta moja patnja vidno manifestovala kroz razne ekscese.” (iz Drainčevog teksta „Ja i kafane”, nav. prema: Ivan Ivanović, „Sudbine odbačenih velikana: Rade Drainac sam protiv svih”, *Tabloid: internet izdanje*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=406&cl=36> 17. 1. 2021)

8 Иван Ивановић је добро познавао историју и менталитет народа топличког краја јер је похађао гимназију у Прокупљу, а потом је радио као професор гимназије у Куршумлији. Од 60-их година 20. века, па надаље, Ивановић је активно учествовао у књижевном и културном животу Топлице. И данас је чест гост књижевних манифестација Народне библиотеке „Раде Драинац” у Прокупљу. Наведено Ивановићево запажање о Драинцу можемо допунити не релевантним, али занимљивим чињеницама да је овај писац рођен у Топлици, крају који је, захваљујући Топличком устанку (1917), у историографским списима и у наративима о историји постао симбол бунта малог човека (малог народа); потом, Драинац потиче из краја познатог по јединој епигенији у Европи. С друге стране, Недељко Јешић (2013: 17), позивајући се на усмено предање, налази да је мотив побуне укоренен у историју породице Јовановића која се, након освете једног

ставни део живота, а дејство на друштво међу њеним најважнијим функцијама, сматра и писац и есејиста Иван Ивановић.⁹

Аутентична боемска личност Рада Драинца, како закључује Ивановић, овога пута као његов биограф, надграђена је боемијом у стваралаштву на самом њеном извору, у Паризу, уз приче о песницима боемима Франсои Вијону, Полу Верлену и Артуру Рембоу, а потврду рецепције боемизма кроз његов утицај на Драинчево стваралаштво Ивановић налази већ у првим Драинчевим песничким збиркама (Модри смех, 1920; Афродитин врт, 1921). Међутим, Ивановићев закључак о Драинчевом боемизму сеже до архетипског.¹⁰ За Ивановићево виђење Драинца као фигуре (симбола) побуне индикативна је и синтагма „*боем у црвеним гаћама*”, што је уједно наслов Ивановићеве књиге о Драинцу из 2015. године. Уз различите конотације наслова ове Ивановићеве књиге – од лудизма, преко комунизма, до улоге клоуна која подстиче рецепцијенте на размишљање, чуђење или једноставно, на смех, Драинац је за Ивановића лајтмотив есеја-расправе¹¹; заправо, Драинац је собом, и у очима својих проучаваца, есеј-расправа филозофског, социолошког и уметничког карактера. Пред Драинчевим животом и делом, урођен у суштинско обележје Драинчевих личности оличено у борби/бунту/пркосу, Ивановић се оглашава као емпатични читалац који дели књижевну и друштвену судбину свог јунака. И сама Драинчева борба у Ивановићевим есејима, по правилу приказана кроз пет чинова¹², добија карактер драмског сукоба.

2. Есејизирани Драинац

Рођени памфлетиста који угушен као паук у мени дрема...

Р. Драинац

Драинац се у есејима Ивана Ивановића обликује кроз мотив бун-

члана породице убиством турског суварије, иселила из Драиновића.

9 В. „U traganju za izgubljenom adresom – ispovedna proza srpskog književnika Ivana Ivanovića (2)”, *Tabloid: internet izdanje*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=406&cl=36> 27. 12. 2020)

10 „Drainac u svom poetskom biću svakako nosi Vijona i Remboa...” („Sudbine odbačenih velikana: Rade Drainac sam protiv svih”, *Tabloid: internet izdanje*, <https://www.magazintabloid.com/casopis/?id=06&br=406&cl=36> 17. 1. 2021)

11 Ово је Ивановићева експлицитна жанровска одредница књиге Боем у црвеним гаћама.

12 Уп. са пет фељтона под називом „Судбине одбачених великана: Раде Драинац сам против свих” интернет издања *Таблоида*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis> (15. 2. 2021), односно са „пет прозора” есеја „Како упокојити Драинца” (IVANOVIĆ 2010: 217–289).

та који се не да упокојити¹³. Као репрезентативни лик бунтовника, Драинац је синтеза психолошких, социолошких и антрополошких погледа есејисте Ивановића на устројство света и човека, уједно средишта његових есејистичких текстова. Усмереношћу на наведени проблем Ивановићеви текстови често задобијају карактер огледа. Кроз циклусе¹⁴ Ивановићеве есејистичке прозе уочава се кретање „ока камере” са реконструкције и деконструкције историје (кроз измишљене романескне ликове међу којима треба истаћи лик писца Растислава Југовића) до анализе природе човека који у протоку чињеничне стварности формира „епигеније”, потреса и провоцира, за шта је Ивановић грађу нашао у личности и делу Рада Драинца. Исказ „Песник Раде Драинац је измислио мене” (IVANOVIĆ 2010: 8) експлицитна је смерница истраживачу као интендираном читаоцу Ивановићевих (2010: 5) есеја не само за сагледавање антрополошког циклуса кроз призму стваралаштва и деловања Рада Драинца, већ за разматрање целокупног Ивановићевог стваралаштва као генезе мотива бунта који, разматран са аспеката психологије, социологије и историје кулминира у општељудском које се архетипски п(р)ојављује у личности и лику Рада Драинца и то по Јунговом правилу, сходно околностима – вишеструким сукобима/ратовима на друштвеном и индивидуалном плану. У контексту имплицираних читалаца Ивановићевих *Антрополошких есеја (Како упокојити Драинца)* важна је и одредница биографа, чиме се истраживач наводи да и саму Ивановићеву биографију посматра у кључу општег мотива побуне који се (ре)витализује Ивановићевим друштвеним и књижевним деловањем. Градиран кроз Ивановићеве циклусе, мотив побуне биће сагледан као суштинско афирмативно обележје човека и задобиће универзално значење. Називајући своје антрополошке есеје сагом, Ивановић још једном подвлачи „епски карактер” свог дела као приче о устројству света у коме се води перманентан сукоб поларитета. Такав сукоб оличен је у личности и лику сувишног, а насушног Драинца, „Сократа” Ивановићевих диспута. Методологија Ивановићевих есеја о Драинцу је приказивање чињеничне стварности из перспективе аутора као коментатора, што, према признању Ивана Ивановића (2010: 9), подсећа на стваралачки метод Данила Киша у *Гробници за Бориса Давидо-*

13 Ово је алузија на есеј „Како упокојити Драинца”, објављен у истоименој књизи Ивановићевих антрополошких есеја (2010).

14 Свој стваралачки опус Иван Ивановић разлаже на следеће циклусе: север – југ, који сачињавају две књиге новела и осам романа које карактерише психолошки приступ грађи и лик Моравца као носиоца фабуле; *Србија на југу*, који карактерише окретање ка социологији и анализа тоталитаристичког система управљања и историје и антрополошки циклус као аналитички приступ истинитим догађајима и сублимацију опсервација човекове природе из угла романописца, новелисте, есејисте, политичара и дисидента, што су и лица Ивановићевог имплицитног аутора.

веча. Функција, односно ефекат Кишовог приповедача – коментатора је драинчевска провокација.¹⁵ Стога Ивановић вишеструким апелативним коментарима упозорава свог Читаоца (истраживача, Драинчевог биографа) да ће глас есејисте – уводничара на страницама које следе градирати у крик непристајања и побуне као јединог (вечитог) одговора бића на видове принуде.

Средишњи лик Ивановићевог есеја „Како упокојити Драинца” је сувишан човек (али не у романтичарском значењу). Лик сувишног Драинца обликује се у димензији локалног (кроз однос Топлице према свом највећем песнику) и глобалног (кроз мотив побуне и личност побуњеника у књижевном, културном, историјском и антрополошком контексту). Ивановићева експлицитна жанровска одредница (новела) уз наведени текст функционална је у погледу формирања хоризонта читаочевог очекивања јер је Ивановићева књига заиста „реалистичне садржине”, са усмерењем на један, средишњи догађај (исечак из Драинчевог живота) који се развија без сувишних дигресија, а обликује са аспекта психолошке карактеризације Драинчевог лика и колективног лика његових опонената.

На трагу оцртане методологије, Ивановићев (2010: 217) есеј „Како упокојити Драинца” почиње тврдњом да је Драинац „свакако најнападанији писац у српској књижевности”, базираном на чињеницама из Драинчевих сведочења у аутопоетичким белешкама. Без обзира на (не) поузданост одређених Драинчевих исказа, о којој ће бити речи касније, Ивановићево реторичко питање из наслова: 1. алудира на филозофски жанр апологије (Драинца и бунтовника уопште); 2. наводним „упутством” латентно наводи читаоца на размишљање да се одређени немири не могу (и не требају) упокојити.

Есеј „Како упокојити Драинца” експлицитно је жанровски одређен као новела у пет „прозора”, чиме се имплицира редукација фабуле о Драинчевом животу и стваралаштву на сукоб који градира од полемике, преко физичког обрачуна до статуса „најнападанијег писца у српској књижевности”, односно „омражене личности” (IVANOVIĆ 2010: 217) у друштвеним и културним круговима између два светска рата. Садржај овог есеја/новеле/драме апсурда структуриран је кроз контраст између Драинчеве веселе природе и стваралачког потенцијала и „злих волшебника” којима је и сам припадао.¹⁶ „Новела”, готово по Чеховљевом моде-

15 Уп. „Свесно сам изабрао позицију да после Драинца будем најнападанији српски писац.” (IVANOVIĆ 2010: 10)

16 У истоименој антологији полемичара у српској књижевности (1917–1943) коју је сачинио Гојко Тешић Драинчева поезија и личност предмет су полемичких текстова Т. Ујевића, Р. Зоговића, С. Марковића Штедимлије, М. Магдића, В. Вујића, Ђ. Јовановића и Д. Костића.

лу, почиње мотивом сукоба у коме штету превасходно сноси Драинчево књижевноуметничко дело. Уводна формула развија се налик „бајколи-кој” степенастој структури којој доприносе Драинчева превазилажења провинције из које потиче, епигонства, оквира њему савремене српске поезије, али и тадашњих друштвених образаца. Наведена превазилажења мотивисана су искључиво интуитивно, што иницијалној Инавновихевој тези о Драинчевој омражености даје димензију усуда. Стога се и иницијално питање о разлозима „толике омражености” (IVANOVIĆ 2010: 217) чине излишним, а потреба да се проговори о поводима Драинчевих сукоба важном за суштинско разумевање драинчевске природе вечитог, „неупокојеног” бунтовника јер се „Драинчеви сукоби са светом нису завршили његовом смрћу. Мртви Драинац готово да је изазивао исто толико сукоба колико и живи.” (IVANOVIĆ 2010: 217) Мотив сукоба иманентан је свим аспектима Драинчеве личности и стваралаштва, од књижевног до новинарског. Пет „прозора” климактични осветљавају свеколике ставове Рада Драинца и читаоца воде до саме Идеје Драинца. Приповедач „новеле” узима улогу сведока и коментатора одређених догађаја у Драинчевом књижевном животу (који се не завршава његовом смрћу). Сиже је и дословно налик на „извртну рукавицу” јер „новела” почиње с краја – много година након Драинчеве смрти, али доследно иницијалној формули – сукобом.

У есеју иницијални, а заправо *post festum* сукоб јавља се поводом тумачења наводног Драинчевог аманета у песми *Нирвана*.¹⁷ Заплет је смештен у 2002, годину преиспитивања „моралног и материјалног власништва” (IVANOVIĆ 2010: 219) над Драинцем, иницираног у Драинчевом родном месту. Пратећи генезу поменуте иницијативе од предлога за пренос Драинчеве гробнице у село Трбуње, преко текста „Ко је власник Драинца” у Топличким новинама чији се аутор разним аргументима „обрачунава” са иницијаторима наведене идеје, до кулминације кроз предлог за дислоцирање најзначајније топличке културне манифестације *Мајски сусрети песника/Драинчеви сусрети*, а уз честе и опширне дигресије о друштвено-политичкој и културној ситуацији у Топлици тога времена, Ивановић још једном стаје у одбрану Драинчевих поетичких начела и животних ставова. У полемици која се води између прокупачких новинара (у првом реду Мирјане Марић) и Гоцана Аврамовића као покретача „блачке иницијативе”¹⁸, Иван Ивановић се позиционира као

17 Истражујући време настанка Драинчеве *Нирване*, новинар Сениша Пауновић долази до закључка да ова песма није настала уочи песникове смрти, већ пре рата. У прилогу је чињеница да је аутограф песме пронађен код Драинчеве супруге Даре Хаџи Ристић од које се растао много пре своје смрти. Нав. према: IVANOVIĆ 2010: 224.

18 Кључни аргумент тзв. „блачке иницијативе” јесте да се прво мајско „сусретање” песника у Драинчеву част одиграло на двадесетогодишњицу Драинчеве смрти (1963) у

трећа супротстављена страна. Ивановић *a priori* замера било чије „при-свајање” песника космополитског духа попут Драинчевог, а овакви ставови уједно су поетички погледи Ивана Ивановића као проучаваоца књижевности. Док се полемика у вези са локалном припадношћу Драинца политизује, Ивановићев политички глас се стишава и преусмерава ка одбрани Драинчеве аутохтоности. Драинчева постојбина, по Ивановићу, јесте књижевно-културни хроноп, а свуда где се у његовом профилисању уочи обнова песничке и идејне слободе, Драинац живи. Описујући места којима Драинац на неки начин припада, од Смедерева где је побегао од куће са глумцима, преко Шапца где је имао једну љубав, Обреновца где је имао много пријатеља, Скопља где се оженио, Албаније, Крушевца, до Болијеа и Париза, Софије и надаље, Ивановић (2010: 227) имплицитно указује на пут као једини хронотоп иманентан несмирнику Драинцу; наведена места само су успутне станице пута који, очима Драинца, и не може и не треба за циљ имати конкретно одредиште.

Од Драинчевог места у Топлици важнији је његов утицај на профилисање књижевног лика Топлице: иза обнове топличког књижевног друштва „Раде Драинац”, часописа *Ток и Мајских сусрета песника* стајали су књижевници попут Драинца, спремни да стваралаштвом надиђу провинцију у дословном и пренесеном значењу (IVANOVIĆ 2010: 226) и да својим деловањем, на Драинчевом трагу и у Драинчевом духу, подстичу превазилажење оквира.

Мотив сукоба као иманентног обележја Драинчеве личности и дела у Ивановићевом есеју развија се у друштвено-историјском контексту почетком 20. века. Карактеришући Драинчев есејистички лик са аспекта друштвених и историјских околности, Ивановић у њима налази клицу Драинчевог потоњег бунта, док корен побуне, како ће се показати, сеже дубље и задире у даљу прошлост породице Јовановића. „Драинац је дете рата!”, теза је Ивана Ивановића (2010: 229) која се потврђује потоњим Драинчевим ратовима. Најзначајније Драинчево деловање ове врсте Ивановић (2010: 230) налази у „револуцији у српској поезији” односно њеном уздизању на европски ниво, поредећи га са Вуком Караџићем, „који је такође непозван узео на себе велики задатак да Србију уведе у Европу.” Ивановић (2010: 230) нарочито истиче Драинчеву инстинктивност и интуитивност у улози конгломерата између Вијона и Јесењина. У тој улози, како сматра Ивановић (2010: 230), јесте „чвор његовог [Драинчевог, прим. аут.] сукоба са окружењем које није хтело да му дозволи ту улогу.” Међутим, Драинац спонтано прихвата улогу дисидента

Блацу. Тај књижевни сусрет није имао добар одзив у престоничким књижевним круговима тог времена. С друге стране, Мајски сусрети песника у Прокупљу, покренути 1966, чији је један од иницијатора био и Иван Ивановић, узрасли су у манифестацију југословенског карактера и трају више од педесет година.

на књижевној позорници тадашње Србије. Ивановић нарочито истиче Драинчево превазилажење позиције жртве и умећа изокретања сваког књижевног сукоба у своју корист. Извор потоњих Драинчевих сукоба Ивановић (2010: 231) налази у „необичности и нетрадиционалности” овог ствараоца; између осталог, таква Драинчева природа значајно је допринела жанру књижевне полемике, било у својству полемичара, било у својству предмета полемике. Ивановићев есеј баштини хронологију Драинчевих полемика (у најширем значењу): у том полемичком колоплету нашли су се Миливоје Миленковић, Ве(либор) Глигорић, Живко Топаловић; Отокар Кершовани, Миловој Магдић (Загреб), Савић Марковић Штедимлија, Радован Зоговић и Душан Костић (Црна Гора), писци окупљени у надреалистичком књижевном правцу и др. У наведеним полемикама Драинац се неретко посматра као друштвени феномен негативне конотације.¹⁹ Стога и Драинчеве полемике (као и полемике са Драинцем) превазилазе националне оквире. Док је значајан део критика био усмерен на Драинчеву личност, те на његово стваралаштво, међу полемикама налазимо и текстове усмерене против Драинца као симбола деструктивности, репрезента Запада, комунисте (VUJIC 1983). Али, „са своје стране, Драинац узвраћа ударац. Песник кога су изнедрили ратови шта је друго могао да буде него ратник?” (IVANOVIĆ 2010: 232) Драинчев сукоб градира усмеравањем ка институцијама културе (Српској академији наука и уметности, ПЕН-клубу, цркви, универзитету, те ка уредништву и ауторима часописима *Идеје*, *Нова литература* (Нолит)). У својим полемикама Драинац је био бритког и фигуративног језика, а као противник неумитан јер је неретко дисквалификовао свог опонента. На трагу других истраживача, Ивановић у обликовању Драинчевог лика полемичара у погледу идеја и стила уочава прототип Мирослава Крлеже.

Низу Драинчевих „ратова” Ивановић (2010: 242) додаје и физички сукоб надреалиста и Драинца; повод за напад био је Драинчев текст у *Правди* 1930. године.

Ивановићево (2010: 238) питање и одговор: „Где је Драинац? Нигде, ни са једнима ни са другима.” при чему се бинарне опозиције и Драинчево неприпадање могу низати готово до бесконачности, уједно је и констатација због чега је Драинац као стваралац и феномен насушан нашем и сваком времену.

Након међучина – двадесетогодишњег Драинчевог „упокојења” у српској књижевности, иницираног комунистичком влашћу, Драинчеви (постхумни) сукоби настављају се епистолом бугарском књижевнику Дмитру Митову. У овом сегменту Ивановић (2010: 247) есјизира Драин-

¹⁹ Миловој Магдић у свом полемичком тексту о Драинцу истиче тешкоће књижевног деловања Велибора Глигорића „у средини која обилује Драинцима.” (нав. према: IVANOVIĆ 2010: 239)

ца као „човека идеја и пројеката”, овога пута на плану балканске културе. Уједно, ово је Ивановићев (2010: 247) назив наведеног Драинчевог „пројекта”. По Ивановићу, Драинац је човек свеколиких пројеката преображаја, од књижевних („донео је модернизам у српску књижевност”) до друштвених, где се „залагао за стварање једне нове културе и цивилизације” (IVANOVIĆ 2010: 247) – словенске балканске расе. Иако то не експлицира, у Ивановићевом тумачењу Драинчевог дискурса учачамо усуд неразумевања као реакције/одговора/одзива иманентног разним Драинчевим назначеним и имплицитним адресатима. То се може обрзожити мотивом бунта који је у различитим видовима иманентан Драинчевим есејистичким и књижевно-критичким текстовима, фигуративношћу Драинчевог стила (што често резултује неразумевањем ауторове намере), иронијом и сарказмом који су такође чиниоци Драинчевог свеколиког дискурса. И овог пута Драинчево залагање за стварање аутентичне балканске културе превазилажењем културолошких разлика балканских народа наилази на *misreading*, што резултује низом отписа/напада из пера Људимила Стојанова (у тексту „Истина пре свега”), Константина Константинова, Владимира Пољанова. Прецизније, Драинчева идеја тумачена је као шовинистичка (Стојанов, Константинов), те као плагијат (Митов). Есејизирање овог аспекта Драинчеве личности Ивановић (2010: 250) поентира Драинчевим космополитизмом: „Тако је један Топличанин био спреман да пређе преко бугарских злочина у Топличком устанку, али на другој страни није наишао на одговарајући одговор.” Међутим, у полемичком међучину Драинац у Бугарској наилази на њему судбоносан поетички укрштај на фону поезије са стваралаштвом бугарске песникиње Јелисавете Лизе Багрјане. Лик Драинца се у овом сегменту есеја карактерише кроз утисак који је оставио на Јелисавету Багрјану. Њено доживљавање Драинца као „искреног бунтовника” (IVANOVIĆ 2010: 252) сведочи о дубоком разумевању његове стваралачке природе. Овај део „новеле” заснован је на непосредном разговору са песникињом Јелисаветом Багрјаном и на тумачењу њихових узајамних књижевних критика. За Лизу Багрјану Драинац је „човек новог времена”, док је Драинцу „Багрјана весник жене будућности – самоуверена и достојанствена, са стваралачким жаром, жедна иновација и доказивања.” (IVANOVIĆ 2010: 253). „Новелу” о Драинцу и Багрјани Ивановић смешта у шири друштвено-политички контекст, видећи и у овој релацији типско не само у Драинчевом лику и поступању, већ и у одзиву/реакцији (у овом случају) тадашњег бугарског друштва на његову појаву у друштвеном деловању током три боравка у Бугарској.²⁰

20 Уп. „За то време Софија се згражава што бугарска песникиња негује српског песника. Драинац се вратио у Србију, а Багрјана је остала у паклу шовинистичког оговарања.” (ИВАНОВИЋ 2010: 253)

У сегментима посвећеним Драинчевом одрастању такође је присутна Ивановићева есејизација, али са превагом поетизовања. У опису Драинчевог животног пута Ивановић читаоцу скреће пажњу на Драинчеву јаку и наметљиву личност, мотивисану жељом да се, као младић из малог места и не тако добар ђак, стално и изнова доказује међу француском ђацима који су у Београду добили високе положаје. У његовим репликама, од свакодневних и наизглед безначајних, до књижевних расправа, Ивановић налази „жестину склону овом [топличком, прим. аут.] поднебљу.”²¹ У више текстова (есеја и новинских чланака) Ивановић Драинца назива Топличанином, сублимирајући у његовом лику друштвено-историјски и културни спецификум овог поднебља, али и стереотипичност особина и начина живота овог живља. Иако у Драинчевој личности превагу односи бунтовник, инација, Ивановић налази да је Раде (односно Рака јер Ивановић користи хипокористик, што је индикативно у погледу емпатичног приступа аутора свом јунаку) истовремено преосетљив и раздражљив²², чиме се, између осталог, мотивише хипнотичка црта овог ствараоца. У овим сегментима налазимо Ивановићево минимално одступање од своје поетике која писца изједначава са сведоком, обавезаним да се, у сусрету са стварношћу, одрекне стилизације и измишљања. У есејима о Драинчевом животу овај стваралац је романсиран: његова биографија надграђена је универзалним причама које иначе прате личности попут Рада Драинца, а ситуације и догађаји често су преломљени кроз призму писца Ивана Ивановића и пропраћени коментарима и закључцима Ивановића – политичара. Функција коментатора доминантна је у Ивановићевом приповедању о Драинцу и есејизирању његовог лика. Кроз често дуге дигресије овог типа обликује се лик Драинчевог апологете, такође доследног бунтовника, чији је прототип управо Драинац. Стога су ово места вишеструких укрштаја на фону стваралачке природе, поетике, идеја, „пројеката”, филозофије живота.

Аутентичног Драинца – самониклост Драинца Ивановић налази у збирци *Бандит или песник* (1928). На фону ове збирке укрштају се Драинац као симбол бунта, „усамљености, гласности” (IVANOVIĆ 2011) и Ивановићева идеја „вредности [књижевности, стваралаштва, прим. аут.] у побуни”, експлицирана његовим истоименим текстом о књизи *Како упокојити Драинца*.

Напоследку, Драинац је Ивановићу повод за преиспитивање вредности књижевних и књижевно-публицистичких жанрова. Сагледавајући целокупно Драинчево дело као расправу (без обзира на то што

21 Нав. према: „Sudbine odbačenih velikana: Rade Drainac sam protiv svih”, *Tabloid: internet izdanje*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=406&cl=36> 17. 1. 2021

22 Нав. према: „Sudbine odbačenih velikana: Rade Drainac sam protiv svih”, *Tabloid: internet izdanje*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=406&cl=36> 17. 1. 2021

књижевне полемике и књижевнокритички текстови чине тек део Драинчевог опуса), Ивановић (2011v) вредност опуса овог писца налази баш у тој равни (само)критичности, ироније и сарказма, у методу „растумачења и обликовања” проблема и друштва (тачније друштвеног проблема), и у једном сегменту таквог „књижевнотеоријског” предмета сматра „да је добар фељтон значајнији од осредњег романа, те да квалитет произилази из самог дела, а не из жанра.” Кроз есеје о Драинцу и о стварним догађајима топличког и нишког краја Ивановић је преиспитивао и конкретне жанрове (памфлет, анегдоту, новелу, драму) и одређене књижевне и друштвене проблеме (ауторства/плагијаћења, односа друштва према уметнику, људских права, етике и др.) закључујући да Драинчево и његово дело имају „наджанровско” обележје и идејну универзалност. Овај контекст још једном осветљава мисаони портрет Рада Драинца и изнова упућује на мотивацију свеколиког стваралаштва онако како га тумачи/дефинише и доживљава Иван Ивановић (2011v): „Људи као Драинац не могу бити упокојени јер је вредност живота у побуну, у немирењу. То се, наравно, плаћа.” Ако је живот = литература, а побуна²³ = средишњи мотив стваралаштва од идеје до реализације, онда је Драинац – насушан. Овој свеколикој одбрани Драинца кроз превредновање његовог лајтмотива побуне, може се додати и закључак појединих књижевних критичара да „бранећи великог полемичара Драинца у својој књизи” Ивановић сачињава сопствену апологију. На сличну констатацију новинара Драгана Борисављевића (2011v), Ивановић одговара потврдно и епски.

3. Романсирани Драинац

*Тај и такав Драинац ме је привукао да га узем за књижевног јунака и да кроз његову призму преломим грађански рат у Топлици. [...] Само такав Драинац био је за мене романескни...
И. Ивановић*

Да Ивановић (2011a: 8) Драинца сматра „најпоузданијим сведоком ратног времена” потврђује избор његове перспективе за приповедање/антиципацију сукоба устаничких снага у Топлици који чине окосницу Ивановићевог текста *Црни дани Раке Драинца*. Наслов Ивановићевог романа речит је и у вези са позицијом писца према свом јунаку: хипокористик Рака не само да наглашава ауторову присност са јунаком – фокализатором, већ усмерава Ивановићево (и наше) виђење Драинца пре

23 Свеколикости мотива побуне у Ивановићевом схватању треба додати и закључак који се имплицира његовим навођењем овог мотива у женском (побуна) и у мушком роду (бунт), а који се може везати за виђење овог стања као суштинског и универзалног обележја човека.

свега као Топличанина (Рака је топлички надимак Радојка Јовановића, похрањен у називу Народне библиотеке „Рака Драинца“ у Блацу, Драинчевом родном месту). Лик Рада Драинца у Ивановићевом роману обликује се на Драинчевом родном тлу, поштујући фактографију – време Драинчевог боравка у родном месту током Другог светског рата и тадашња Драинчева размишљања о „пројекту“ помирења четника и партизана, за која грађу пружа Драинчев дневник. Међутим, Драинчева призма у Ивановићевом роману није хроничарска; догађаји у роману преломљени су кроз фокус песника Драинца, једини аспект његове личности у коју Ивановић никада није посумњао. Ово нас, поред лиризације догађаја, односно тежишта на њиховом доживљају, враћа мотиву бунта као истакнутом обележју Драинчеве поезије. Иако на сцени бурног раздобља топличке историје (1941–1942) настоји да „одигра“ улогу посредника у уједињењу топличких војних одреда, Драинац се оваквом идејом сукобљава општем ставу тадашње политике.

Полазна тачка Ивановићевог обликовања романескног лика Рада Драинца је рат у дословном и пренесеном значењу: Драинац је „дете рата“ (IVANOVIĆ 2011: 10) и окидач разних ратова у књижевном, културном и друштвеном животу Србије. Како је Драинчев лик у Ивановићевом роману у значајној мери обликован „њим самим“, Ивановић препоручује читаоцу да се пре упуштања у романескни свет упозна са биобиблиографијом Рада Драинца обележеном сукобом/бунтом, често са позиције „самог против свих“ (IVANOVIĆ 2011a: 32). Ивановићев роман делом је апологија аутентичности бунтивништва у Драинчевом делу и делању. Да упознавање Читаоца са Драинчевим делом није препорука већ упутство читања Ивановићевог романа, сведоче биографске белешке и есеји о Драинчевом животу који у једном од издања романа (Драинац, 2011) чине трећину публикације.

Радња Ивановићевог романа драмске структуре, *Црни дани Раке Драинца*, одвија се на отвореним (међу)просторима, природом компатибилним лику Драинца – путника. Иако је контекст радње ратни (1942), а Драинац насликан као војник, његов лик се у Ивановићевом делу обликује као лик медитације. Стављајући тежиште на Драинчево психолошко стање, приповедач експлицира Драинчеву потиштеност, усамљеност и назива га „пораженим војником“ (IVANOVIĆ 2011a: 103) Радојком Јовановићем. Међутим, Драинац се индиректно карактерише на супротан начин, а у складу са својом непоколебљивом бунтовном природом. Том нимало занемарљивом релацијом Радојко Јовановић – Раде Драинац, подцртаном овим Ивановићевим делом, алудира се да амбивалентни доживљај Драинчеве личности у историји рецепције његовог дела, али и његове стваралачке и друштвене личности. Гласом других назван по-

тиштеним, Драинац се првим репликама оглашава својим препознатљивим дискурсом (било поетским, било разговорним) којим непријатеља (у овом контексту немачку војску) дискредитује погрдним изразима најављујући драинчевски (вербални) бунт. Контраст у Драинчевој личности даље се наглашава неподударењем његовог физичког умора („Сломљено се вуче по калдрми, не водећи рачуна где гази.”, IVANOVIĆ 2011a: 107) и менталне јачине која исијава кроз његов секући поглед и ироничне опаске усмерене ка пуковнику Војину Ђурићу. Ступајући на прибојски трг, где се одвија други приказ првог чина, Драинац, у складу са својом природом, постаје театралан несхваћен песник „глади бескрајне, а руку вечно празних”. У тренуцима опште напуштености, Ивановићев Драинац намерава да крене пут Топлице, што кореспондира са његовим поетским и интимним доживљајем Топлице.²⁴ У Ивановићевом Делу Драинац се враћа Топлици како би се „задојио” њеном устаништвом: „Уверен сам да Топлица неће остати мирна, Топлица ће пружити отпор, као и 1917. године. Топлица је устаничка!” (IVANOVIĆ 2011a: 112) Дело доноси и више Драинчевих интроспективних унутрашњих монолога ламентског карактера над „отаџбином без отаџбине” (IVANOVIĆ 2011a: 110). Међутим, као што смо истакли, Драинчев глас је у *Црним данима*... ресак, а његово поступање бунтовно.

У кафани, топосу Драинчевог стваралаштва и неизоставном хронотопу његових путева, проговара Драинац – песник, улазећи у полемику са присутнима, иначе старим непријатељима (међу којима је и лик др Мише Младеновића). Тема диспута „старих” неистомишљеника и полемичара је „масакр јавне речи” (IVANOVIĆ 2011a: 113). Драинчеве старе реплике у новом контексту, оживљене кроз измаштан сусрет полемичара добија ускраћену кулминацију: Драинац себе (песника) пореди са Нероном спремним да „запали Рим” (победи цензуру у поетском и јавном говору). Други приказ (заплет) најављен је мотивима срамоте и пркоса, тачније прокосом мотивисаним Драинчевим непристајањем на капитулацију (срамоту).

Драинчеве реплике интензивније су у разговору са Топличанима (нпр. глумцем Душаном Душком Кандићем), што читаоца наводи на закључак да је Ивановићев Драинац најпре и једино Топличанин, сумњичав према свету, отворен према људима свог завичаја, а надамсе непоколебљив у побуну против негативних душевних и друштвених својстава. У тим сегментима провејава Драинчево сећање на Ускрс у породичном дому, а овај вешто изабран мотив упућује на Драинчеву веру у „васкрсење” капитулиране Србије. И сам сусрет са Душком Кандићем, како

24 Уп. „Топлица је то «пола пута» са којег се Драинац увек отискивао у модро, и са којег се увек враћао зеленог уздаха.” (BOJANIĆ ĆIRKOVIĆ 2020: 202)

касније сазнајемо, симболично се дешава на Ускрс; кроз разговор, ови Ивановићеви ликови постају уједињени у идеји о будућности отаџбине.

Шести призор Ивановићевог дела смештен је у село Трбуње. Међутим, упркос цитату из Драинчевог есеја о ламенту над спаљеном библиотеком у родној кући, Драинац се овде обликује као коментатор политичке ситуације у родној Топлици; улога саговорника припала је, између осталих, и Душану Кандићу. У кафани у Блацу појављује се то-пос клевете, својствен и Драинцу и наведеном хронотопу. Драинац због својих политичких ставова бива ухапшен, а ова ситуација, фактографски тачна, у реалности је била сведенија и безазленија. Иста та кафана, претворена у затвор, јавно „суди” Раду Драинцу. Драинчеве затворске тренутке обележиће болест (марамница пуна крви). Уједно, ово је кулминациони мотив Драинчевих „црних дана”.

Преусмеривши читаочеву пажњу на мотив Драинчеве болести, Ивановић наставља да приповеда и приказује њен даљи развој, што води ка сусрету Драинца и Ива Андрића у сокобањском санаторијуму. Сусрет је поткрепљен фактографијом (у репликама има више цитата из Драинчевог и Андрићевог дела), а његова тема је мир. Најпре, сусрет се дешава у „мирнодопском” простору, на фукоовском „другом месту” које собом мотивише размишљања о наведеној теми. И у Драинчевом и у Андрићевом случају, размишљања о миру су амбивалентна: Драинац са места мира жели да се отисне у тражење истог, док Андрићу ово место (нимало) парадоксално буди немир. На овом месту заповеда се и разговор о казамату (неслободи) што је опет парадоксално у односу на могућност слободе коју у датом тренутку пружа баш овакво, „измештено” место. Након разговора оба писца одлазе у своју слободу: Андрић у писање, а Драинац у кафану. *Црни дани Раке Драинца* завршавају се у шеснаестом призору дела, сценом са Драинчеве сахране, док се црни дани тадашње Србије настављају кроз шест призора бунта.

Полазећи од заступљености Драинчевог лика у овом Ивановићевом делу и његовог учешћа у догађајима, можемо закључити да је он, заправо, резонер „црних дана” једне земље, једног времена, једног нараштаја. Уз улогу резонера Ивановић му својим романом (односно драмом) приписује искушеничку улогу, те кроз његов лик преиспитује непоколебљивост и снагу бунта у околностима опште потиштености и незнања. Делом Ивановићев Драинац је и мартир који игром случаја пада у немилост својих неистомишљеника и на, ширем плану, противника. Бунт у пуном значењу те речи ипак јесте присутан у Ивановићевој књизи, али оличен је у устаницима (Кости Пећанцу). У оваквим околностима, на фону стварних ратова, Драинчев вербалан бунт је утишан, али није нечујан.

Мотив Ивановићевих „црних дана” кореспондира са Драинчевим дневничким записима на мисаоном плану; као и у својим *Црним данима*, Драинац је и овде обузет националним питањем и духовним обележјима свог народа, али, за разлику од „сликања себе” у дневничким белешкама, Драинац сублимира свој пркос, бунт и гнев у свега неколико ироничних и саркастичних реплика. Повод сваке од њих утемељен је у Драинчевом последњем спису. Али ти „дани” нипошто не конотирају голготом, већ Драинчевом наглашеном мисаоношћу и замишљеношћу над тренутком и тлом своје земље, макар илузијама бунтовним.

4. Закључак

Драинчева личност у делима Ивана Ивановића заступљена је од псеудонима Рогожњанац до симбола Драинца, а обликована је искључиво кроз сукобе. Његов лик у списима Ивана Ивановића карактерисан је као дете рата, у црним данима, без маске, са емпатијом за мартира, без сумње у аутентичност Драинчевог бунтовништва.²⁵ Неретко је приказан и Драинчев политички профил, а у овим сегментима Ивановићевих текстова Драинац је често употребљен као гласноговорник Ивановићевих идеја. Оно што Ивановићев спис издваја из осталих свеобухватних тумачења дела и личности Рада Драинца (ЈЕŠИЋ 2013) јесте неу(с)покојеност овог ствараоца, симбола и друштвеног феномена.

Полазећи од Драинчевог лика и мотивисан суштинским обележјем његове стваралачке и приватне личности, бунтом, Иван Ивановић деконструира одређене књижевноисторијске тезе о Драинчевом стваралаштву, као и слику овог друштвеног делатника. У Драинчевом делу и делању Ивановић налази и инспирацију за ревизију одређених књижевних и некњижевних жанрова (новеле, романа, драме, есеја, полемике). Драинац – књижевник, идеја, феномен инспирисао је Ивана Ивановића за стварање једног жанровски комплексног корпуса који, без обзира на књижевноуметничку лиминалност нипошто не стоји на лиминалној позицији спознања Драинца.

Цитирана литература

- BOJANIĆ ĆIRKOVIĆ, Mirjana. „Toplica u delu Rada Drainca”. U: G. Maksimović (ur.), *Književno delo Rada Drainca – novo čitanje*, Niš – Prokuplje: SANU – Ogranak SANU u Nišu – Narodna biblioteka „Rade Drainac” – Filozofski fakultet 2020, 185–203. [orig.] БОЈАНИЋ ЋИРКОВИЋ, Мирјана. „Топлица у делу Рада Драинца”. У: Г. Максимовић (ур.), *Књижевно дело Рада Драинца – ново читање*, Ниш – Прокупље: САНУ – Огранак САНУ у Нишу – Народна библиотека „Раде Драинац” – Филозофски

25 Курзивом су истакнути наслови разних одељака Ивановићевих списа о Драинцу.

факултет 2020, 185–203.

- VOJVODIĆ, Rade. „Rade Drainac ponovo među Srbima ili crni humor”. U: G. Tešić (prir.). *Kritičari o Draincu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999, 369–379. [orig.] ВОЈВОДИЋ, Раде. „Раде Драинац поново међу Србима или црни хумор”. У: Г. Тешић (прир.). *Критичари о Драинцу*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 369–379.
- VUJIĆ, Vladimir. „Vladimir Vujić primoran da opet govori”, U. G. Tešić (prir.), *Zli volšebnici. Polemike i pamfleti u srpskoj književnosti 1917–1943*. Knjiga treća 1934–1943. Beograd – Novi Sad: Slovo ljubve – Matica srpska 1983, 154–156.
- GLUŠČEVIĆ, Zoran. „Drainac i Tin ili dva tipa boemije”. U: G. Tešić (prir.). *Kritičari o Draincu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999, 240–243. [orig.] ГЛУШЧЕВИЋ, Зоран. „Драинац и Тин или два типа боемије”. У: Г. Тешић (прир.). *Критичари о Драинцу*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 240–243.
- DRAINAC, Rade. *Crni dani*. Beograd: Kosmos, 1963.
- IVANOVIĆ, Ivan. *Kako upokojiti Drainca: antropološke novele*. Beograd: Stillart, 2010. [orig.]
- ИВАНОВИЋ, Иван. *Како упокојити Драинца: антрополошке новеле*. Београд: Stillart, 2010.
- IVANOVIĆ, Ivan. *Drainac*. Blace: Udruženje građana „Upoznaj sebe”, 2011a. [orig.]
- ИВАНОВИЋ, Иван. *Драинац*. Блаце: Удружење грађана „Упознај себе”, 2011a.
- IVANOVIĆ, Ivan. „Srpski jug na hirurškom stolu”. *Politika*, 26. 2. 2011b, <http://www.politika.rs/sr/clanak/168716/Kultura/Srpski-jug-na-hirurškom-stolu> [15. 12. 2020]
- IVANOVIĆ, Ivan. *Boem u crvenim gaćama: odbrana Drainca*. Prokuplje: Narodna biblioteka „Rade Drainac”, 2015. [orig.]
- ИВАНОВИЋ, Иван. *Боем у црвеним гаћама: одбрана Драинца*. Прокупље: Народна библиотека „Раде Драинац”, 2015.
- IVANOVIĆ, Ivan. „Vrednost je u pobuni”. *Novosti*, 21. 1. 2011v, <https://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:316041-Ivan-Ivanovic-Vrednost-je-u-pobuni> [15. 1. 2021]
- IVANOVIĆ, Ivan. „Upokojeni Drainac: govor poslednjeg srpskog disidenta Ivana Ivanovića održan u kući Đure Jakšića, koji ‘Politika’ nije htela da objavi”. *Tabloid, internet izdanje*. <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=373&cl=32> [17. 1. 2021]
- IVANOVIĆ, Ivan. „Sudbine odbačenih velikana: Rade Drainac sam protiv svih” (1–5). *Tabloid, internet izdanje, bez datiranja*, <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=426&cl=32> [17. 1. 2021]
- JEŠIĆ, Nedeljko. *Cirkus Drainac*. Beograd: Službeni glasnik, 2013. [orig.] ЈЕШИЋ, Недељко. *Циркус Драинац*. Београд: Службени гласник, 2013.
- MILOSAVLJEVIĆ, Petar. „Pesnički bunt Rada Drainca”. U: G. Tešić (prir.). *Kritičari o Draincu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999, 143–146. [orig.] МИЛОСАВЉЕВИЋ, Петар. „Песнички бунт Рада Драинца”. У:

- Г. Тешић (прир.). Критичари о Драинцу. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 143–146.
- NEDIĆ, Marko. „Kritičar Rade Drainac”. U: G. Tešić (prir.). *Kritičari o Draincu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999, 487–488. [orig.] НЕДИЋ, Марко. „Критичар Раде Драинац”. У: Г. Тешић (прир.). Критичари о Драинцу. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 487–488.
- OGNJANOVIĆ, Dragutin. „Pesnik pobune i žudnje”. U: G. Tešić (prir.). *Kritičari o Draincu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999, 356–361. [orig.] ОГЊАНОВИЋ, Драгутин. „Песник побуне и жудње”. У: Г. Тешић (прир.). Критичари о Драинцу. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 356–361.
- TIMČENKO, Nikolaj. „Drainčeve književne borbe”. U: G. Tešić (prir.). *Kritičari o Draincu*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1999, 509–513. [orig.] ТИМИЧЕНКО, Николај. „Драинчеве књижевне борбе”. У: Г. Тешић (прир.). Критичари о Драинцу. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, 509–513.

Mirjana D. Vojanic Ćirković

IVANOVIĆ'S DRAINAC

The subject of the paper is the analysis of the creative, social and private personality of Rade Drainac in the essayistic and literary works of Ivan Ivanović, with the aim of following the genesis of Ivanović's interest in the mentioned creator and pointing out his multifaceted representation in Ivan Ivanović's work. When analyzing the shaping of Drainac's personality in the works of Ivan Ivanović, we notice the emergence of a key figure (a symbol of a rebel and superfluous writer) within the ideological plane of Ivanović's work and a social phenomenon of permanent critical re-examination which becomes, precisely through Drainac's character in Ivan Ivanović's work, deconstructed (revalued) into its positive extreme.

Keywords: Rade Drainac, Ivan Ivanović, motive of rebellion, Drainac phenomenon